

Högmässan.

II.

Med Allmänna Kyrkobönen ändas den del av vår nuvarande högmässoordning, som motsvarar, vad som i den gamla kyrkan plögade kallas Missa katechumenorum, och som var tillgänglig jämväl för icke döpta. Nu vidtar Missa fidelium, förbehållen de kristtrogna. Därmed föras vi alltså in i den del av gudstjänsten, som i innerligaste mening och djupaste betydelse för den enskilda själen och den kristna församlingen såsom helhet inför Herrens ansikte. Ty här i nattvardens måltid kommer till uttryck och förverkligande gemenskapen mellan församlingen och hennes Herre — nattvarden är communio. Detta sker under församlingens tacksägelse — nattvarden är eucharisti. Här har, i denna Missa fidelium, församlingen räddat under tidernas stormar element, som härröra från Kyrkans äldsta dagar. Det är ett arv, som fäderna förvaltadt och bevarat åt oss. Här stå vi omgivna såsom av en stor sky av vittnen.

Missa fidelium begynnes och slutar med maning till lovsägelse. De kristtrogna skola komma under lovsång inför sin Herre. Det är Guds barns glädje, som föder lov-

sången, Kristi brud fröjdar sig över föreningen med Brudgummen.

Sursum corda med *Präfation*. Anslaget är mäktigt. Hjärtat skall lyftas från de jordiska omsorgerna, vardagens tankar måste vika: ty »där din skatt är, där kommer också ditt hjärta att vara». Själen och församlingen gå att förena sig med den Uppståndne. I honom finner församlingen ämnet för sin lovsång och tacksägelse. Den besinnar sig på och ställer fram till begrundande de objektivt givna frälsningsfakta i Herrens Jesu Kristi liv. Därför var fordom Präfationen rikt varierad efter kyrkoårets olika tider. Vi bevara allenast tvenne av de gamla Präfationerna, av vilka den ena betonar Kristi lidande, den andra framställer Kristus såsom påskalammet¹.

Präfationen slutar i en erinran om nattvardens karaktär av äminnelsehandling: att vi skola åter och åter ställas inför det underbaraste liv, som levats i mänsklighetens historia. Därför föras våra tankar till vad som hände i en sal i övra våningen i ett av Jerusalems hus i den natt, då Herren Jesus vart för-rädd. I *Instiftelseorden* målas det-

¹ Präfationen utgjorde i gamla kyrkan och utgör ännu inom de flesta kristna kyrkor (så ej blott i de anglikanska och romerska utan också i de evangeliska kyrkorna i Bayern, i Finland och Norge och annorstädes) inledningen och motivering till Sanctus. Övergången härtill utgöres av en erinran om den glädje, som Kristi frälsningsgärningar väckte bland himmelens änglaskaror och i vilken också församlingen tar del, sjungande: Helig . . . Härigenom fick Sanctus, denna kristenhetens underbaraste lovsång, sin tillbörliga plats och nattvardens karaktär av glädjemåltid och eucharisti en ytterligare betoning. Genom särskiljandet av Präfationen och Sanctus har en svårighet uppkommit att finna en för den senare fullt lämplig plats. Att kyrkokenigheten fattat och älskat sammanställningen av Präfationen och Sanctus, förstår man av den gamla nattvardspsalmen sv. ps. 265, som utgör en omskrivning av Präfationens gamla slutord med begynnelseorden i Sanctus såsom omkväde. En restauration av detta moment till överensstämmelse med allmänkyrklig tradition skulle åt vår kyrka återbörda ett stort religiöst och estetiskt värde. Samtidigt borde då också flera präfationsalternativ återupptagas, så att — efter kyrkoårets olika tider — frälsningshistoriens olika skeden komme till rikare uttryck än vad nu sker.

ta Frälsarens handlande med sina trogna, och med dessa ordens läsandande välsignas ock de heliga hävorna på altaret, enligt svensk uppfattning. Därför har ock svensk kyrkomenighet knäböjande deltagit i nattvardsevangeliet. Det som skedde, då Herren själv bevisade sin åstundan att samla sina lärjungar omkring sig — det upprepas i denna stund i Kristi församling.

Nu äro de i stilla tillförsikt samlade såsom den första gången i nattvardssalen. Den första gemensamma yttringen blir bönen, som Frälsaren lagt på deras läppar, barnabönen, *Fader vår*, som knyter dem samman i gemensamt ansvar för Fadersnamnet, för Gudsriket, för Guds vilja och för bröderna.

Doxologien, den höga tillbedjan inför Faderstronen, leder över till *Sanctus*, församlingens hyllningsång inför den närvarande Herren, och tanken går hän till den jublande människoskaran, som drog ut för att med Hosiannarop möta Frälsaren, när han kom till Jerusalem¹.

Pax. Frid är hans gåva till sina trogna. Med fridshälsning mötte han sina bedrövade lärjungar efter uppståndelsen. Med fridshälsning möter han sin församling, genom tiderna.

Agnus Dei. Ordet frid dröjer kvar på deras läppar, som mottogo Frälsarens hälsning. Det blir lärjungahjärtats ödmjuka bön: O Guds Lamm, som borttager världens synder, giv oss din frid och välsignelse. — Stunden för *Kommunionen* är inne. Stunden för själens förening med det Heliga, då själen omslutes av det Gudomliga:

»Jag vill hos dig förbliva
som återlöste mig,
och dig ett hjärta giva,

som evigt älskar dig.
När du mig innesluter
uti din kärleks famn
jag lugn och trygghet njuter
i denna sälla famn.»

(Sv. ps. 91: 7).

Det är ock stunden, då själen upplåtes för att emottaga den största gåvan:

Mitt trånga hjärta vidga dig,
att i ditt djup förvara
en skatt, som är mer kostelig
än alla stjärnor klara.

Förmer än jordens lust och prakt,
dess ära, rikedom och makt
är skatten som jag funnit.
Min skatt är du, o Jesu god:
du offrat har ditt dyra blod,
som ock för min skull runnit.

(Nya Ps. 518: 6).

Stilla vända kommunikanterna tillbaka för att förenas i den gemensamma tacksägelsen för Herrens nåd, som mynnar ut i *Benedicamus*. Det tröstade barnahjärtat måste sjunga ut sin tacksamhet inför Herrens ansikte. Det kan ju ej heller vara annat i ett folk, som mottagit så underbara gåvor, än att enj var måste vara med. Så uppmana vi varandra ej »Tacken» men »Tackom och lovom Herren!» — Ett i tack och lov inför Herren, på annat sätt kunna vi ej sluta vår gudstjänst.

Benedictio. Men det sista ordet är ej vårt, utan Guds. Åter står prästen såsom förvaltare av Guds gåvor och lägger välsignelsen över Guds älskade, utkorade vänner. Så slutas vår gudstjänst i den treenige Gudens namn, Faderns, Sonens och den Helige Andens. Vi hava sett in i Guds ansikte.

Åter och åter stiger *psalmsången* under gudstjänsten. Här får församlingens enhet sitt kanske starkaste uttryck. Här smälta de många clikartade stämmorna samman till ett, såsom det skall vara i Kristi för-

¹ Genom 1811 års ändring av »Hosianna i höjden» till »Giv salighet av höjden» har alldeles onödigtvis *Sanctus*' karaktär av lovsång försvagats. De jublande Hosiannaropen hava här om någonsin sin rätta plats.

samling, att ingen skall tränga sig framom den andre. Här ljuder barnets spröda stämma tillika med åldringens. Här blandar sig den ljusa kvinnorösten med mannens

mörka stämma. Här är icke man eller kvinna, alla äro de ett i Kristus. Ett i tillbedjan inför Herren; ens till vilja, ens i tro, ens i bön och lovsång. *A. Adell.*

Kantorsfrågans nuvarande läge¹.

Kantorsfrågan har gamla anor. Det är också särskilt anmärkningsvärt, att så lång tid åtgått, innan denna fråga kommit i ett sådant skick, att den kunnat föreläggas statsmakterna. Klander har också försports, och särskilt har centralstyrelsen för Sveriges allm. organist- och kantorsförening klandrats för bristande intresse och förmåga att driva igenom organistkårens berättigade krav. För att om möjligt i någon mån skingra förekommande missuppfattningar vill jag med några ord i stora drag redogöra för kantorsfrågans utveckling under de två senast förflutna decennierna.

Den nuvarande kantorsfrågans första framträdande får räknas från år 1900 genom den s. k. klockarepetitionen, då representanter för rikets organister inlämnade till Kungl. Maj:t en framställning, vari påpekades, hurusom dessa kyrkotjänare befunno sig i allt annat än tillfredsställande sociala och ekonomiska villkor och att avhjälpandet av dessa missförhållanden även skulle främja den strävan, som under senare tid allt mera gjort sig gällande att höja kyrkomusiken och kyrkosången. Denna petition medförde ett omfattande utredningsarbete. Landshövdingeämbetena och domkapitlen hördes, och Sveriges alla kyrkostämmor fingo yttra sig. Sedan blev det en lång tystnad, och man fruktade, att petitionens öde var beseglat. År 1902 hade emeller-

tid Sveriges allm. organist- och kantorsförening bildats, och dess centralstyrelse försökte hålla frågan vid liv och lyckades slutligen utverka, att en kommitté blev tillsatt för att pröva de i petitionen framlagda förslagen och avgiva betänkande i anledning därav. För fullgörande av nämnda uppdrag tillkallade år 1907 chefen för ecklesiastikdepartementet tre sakkunniga; en bland dessa var Per Borgh. Att en ur kårens egna led utsetts till kommittéledamot mottogs med stor tillfredsställelse av kåren. År 1908 framlade kommitterade ett digert betänkande, som vittnade om mycket arbete och stor grundlighet, och i stort sett blevo kårens önsksningar tillgodosedda över förväntan. Men tiden gick, och nya män fingo säte i regeringen. Ju mer frågan behandlades, ju mera invecklad och svårlost tycktes den bliva. Vid upprepade uppvaktningar hos regeringen av centralstyrelsen gavs dock löfte, att frågan skulle ägnas all uppmärksamhet och så snart ske kunde föras fram till behandling inför riksdag och kyrkomöte. Vid 1909 års urtima kyrkomöte kom den också på föredragningslistan, dock icke genom kungl. proposition utan i form av motion av professor Pfannenstill i Lund. I motionen hemställdes, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att klockareinstitutionen måtte omarbetas i överensstämmelse med den s. k.

¹ Föredrag vid Sveriges allm. organist- och kantorsförenings ombudsmöte i Stockholm den 3 jan. 1927.